

Zašto je Đuro Šurmin napisao Povjest književnosti, a ne Povijest književnosti?

Ham, Sanda

Source / Izvornik: **Jezik : časopis za kulturu hrvatskoga književnog jezika, 2018, 65, 172 - 174**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:142:605776>

Rights / Prava: [Attribution 4.0 International](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2021-05-08**

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

suvremena upotreba ne poznaje *došašći* u značenju *adventski* i umjesto pridjeva upotrebljava se posvojni genitiv. Evo nekoliko primjera iz Suvremene katoličke enciklopedije (1998.) iz natuknice *došašće / advent*: prva nedjelja *došašća*, čitanja i običaji vremena *došašća*, liturgija u zadnjem tjednu *došašća*. Kada je o toj enciklopediji riječ, valja upozoriti na sitniju netočnost koja se odnosi na postanak imenice *došašće*, naime na str. 188., kaže se ovako: „Riječju *došašće* J. Šetka u svojoj knjizi *Hrvatska kršćanska terminologija* prevodi latinski liturgijski izraz *adventus* (dolazak).“ Knjiga kojoj se pripisuje *došašće* kao prijevod latinske riječi

adventus (pa onda i *advent*) nastala je 1964., a to je skoro četiri stoljeća poslije Kašičeva prijevoda.

I napokon, valja zaključiti i jasno odgovoriti našem čitatelju koji pita kako glasi pridjev prema *došašće* – pridjeva su dva: *došastan* (*došasni*) i *došašći*; *došastan* (*došasni*) potvrđuje se u značenju *dolazeći*, *budući*; *došašći* u značenju *adventski*. Oba pridjeva pripadaju hrvatskom starijem rječničkom blagu i danas se ne upotrebljavaju. Upotreba *došašći* umjesto *adventski* bila bi izrazito stilski obilježena.

Sanda Ham

ZAŠTO JE ĐURO ŠURMIN NAPISAO POVJEST KNJIŽEVNOSTI, A NE POVIJEST KNJIŽEVNOSTI?

Naš nas je čitatelj E. F. iz Varaždina pitao je li imenica *povjest* u naslovu knjige Đure Šurmina: *Povjest književnosti hrvatske i srpske*, valjano napisana. Prema njegovu mišljenju, valjalo bi pisati *povijest* i nije mu jasno kako se takva pogriješka mogla dogoditi na naslovnici knjige.

Kao odgovor na njegovo pitanje dobro će poslužiti dio mojega rada objavljenoga prošle godine u Zborniku o Đuri Šurminu:¹ *Hrvatski jezikoslovci u Povjesti književnosti hrvatske i srpske* Đure Šurmina, jer u tom

radu pišem, između ostaloga, i o dvoglasniku u imenice *povjest/povijest*. Ovdje je promijenjen, prilagođen i dopunjen tekst koji je odgovor na čitateljevo pitanje.

Šurminova je *Povjest književnosti hrvatske i srpske* objavljena 1898., pet godina nakon što je Brozov Hrvatski pravopis postao obveznim za škole (objavljen je 1892., školskim postaje 1893.), godinu dana prije Mareticeve Gramatike i stilistike hrvatskoga ili srpskoga književnog jezika i dvije godine prije Broz-Ivekovićeve Rječnika hrvatskoga jezika (1901.). Ta su tri djela u hrvatskom jezikoslovlju poznata kao stožeri hrvatskoga vukovskoga pogleda na književni jezik. Drugim riječima, Šurminova *Povjest* pripada razdoblju kada je u hrvatskom jeziku vodeća bila hrvatska vukovska književnojezična stilizacija. Već je na prvi pogled to očito prema slovopisu, pravopisu i jeziku njegove *Povjesti* – slovopis i pravopis brozovski su, jezik je mareticevski. Iako je Šurminovo početno školovanje bilo na književnojezičnoj stilizaciji zagrebačke škole (rođen je 1867.) jer su u doba njegova početna školovanja na snazi

¹ Zbornik je nastao na temelju radova s Međunarodnoga znanstvenoga skupa o Đuri Šurminu, održanom 21. i 22. travnja 2016. u Zagrebu, Varaždinu i Čazmi. Skup su organizirali Hrvatski studiji kao jedan u nizu međunarodnih znanstvenih skupova o hrvatskim književnim povjesničarima, a glavni je urednik Zbornika Tihomil Maštrović.

bile slovnice zagrebačke filološke škole, protivne i suprotne vukovskoj normi – Veberova i Mažuranićeva slovnica, Šurmin je ipak u potpunosti prihvatio hrvatsku vukovsku stilizaciju. U njegovo je vrijeme zagrebačka norma bila još uvijek vrlo živa, primjerice Matica hrvatska u to je vrijeme svoja izdanja još uvijek objavljivala jezikom zagrebačke škole, Narodne su se novine služile pravopisom i jezikom zagrebačke škole sve do 1918. Dakle, hrvatska vukovska stilizacija nije u Šurminovo doba bila nužda, nego slobodni izbor.

U svezi s pravopisnom i jezičnom stilizacijom, a ne u svezi sa Šurminovom stilskom osobitosti, valja upozoriti i na *povjest* iz naslova njegove Povjesti, odnosno na pisanje *je* gdje bi prema našoj suvremenoj normi trebalo pisati *ije*. Šurmin u cijelom svom djelu piše *povjest*, ali češće mu istoiznačno služi i imenica *istorija*.

Pisanje *povjesti* i *povijesti* u Šurminovo vrijeme nije bilo u potpunosti izbistreno. Zagrebačka škola piše samo *poviest* (suvremenim slovopisom *povijest*), primjerice, natuknica *poviest* u Šulekovu je Rječniku znanstvenoga nazivlja iz 1874. Natuknica je opširna, zauzima više od polovice lijevoga stupca Rječnika, a Šulek navodi mnogo primjera: *poviest staroga vieka, poviest novoga vieka, poviest čovječanstva, obća poviest, posebna poviest, svjetska poviest, drevna, najstarija poviest, poviest crkve, poviest knjige, književnosti, poviest obrazovanosti, poviest vjere, vjerska poviest, poviest naroda, iztraživalac poviesti, iztražba poviesti...* Natuknicu *poviest* završava primjerom u kojem je *povjest: pisanje povjesti, tal. istoriografija*, ali s obzirom na sve gornje primjere u kojima je *poviest*, može se pretpostaviti da je *je* umjesto *ie* (suvremeneno *ije*) u *pisanje povjesti* – zatipak.

Među vukovcima je nesklad – jedni su za *povjest*, drugi za *povijest*. Leksičko počelo

hrvatskih vukovaca, Karadžićev Srpski rječnik (1898.) nema natuknicu *povjest, povijest*, ali nema ni *historije* ili *istorije*.

U Viencu je 1883., god. XV., br. 43., izašao kratki članak Franje Ivekovića: Treba li pisati Poviest ili Povjest, a na članak su u istom godištu (br. 43. – 52.) odgovarali, pa tako i začeli raspravu, Pero Budmani i Armin Pavić. Rasprava je završila da je Iveković, prihvativši Budmanijevu jezikoslovnu argumentaciju, s *povjesti* prešao na *povijest*, a Pavić je ostao uz *povjest*. Na tu se raspravu početkom 20. st. osvrnuo Nikola Andrić u svom Braniču jezika hrvatskoga (1911., str. 38.), savjetujući da treba biti *povijest*, a ne *povjest*: „Mnogi naši pisci ne znaju, kako bi pisali riječ p o v i j e s t, pa se privoljuju »povjesti«. Premda ima u historiji ove riječi i jedno tumačenje, koje je pokušalo opravdati drugi način pisanja, ipak mislimo, da se moramo držati samo prvoga, pa pisati: povijest (starijom ortografijom: poviest).“

U naše se vrijeme Marko Samardžija (2001.)² osvrnuo na te rasprave, pišući o djelatnosti Franje Ivekovića, ali ne savjetodavno – naime, u naše je vrijeme *povijest* neupitna, ne ugrožava ju *povjest*. Međutim, još je i drugoj polovici 20. st. *povijest* bila pod normativnim povećalom i kolebljiva, vidi se to po jezičnom savjetu Ljudevita Jonkea (1956.: 90. – 91.) u kojem tumači zašto je *povijest*, a ne *povjest*: „Riječ *povijest* uzeta je u ovom obliku u književni jezik prema narodnom izgovoru *pövijest*, dakle s kratkim *o* u prvom slogu i s dugim jatom u drugom slogu. S takvim se akcentom ona govori; na velikom području ijekavskoga govora i ujedno odgovara složenicama *pripovijest, zapovijest*, također s brzim akcentom na prvom slogu i s dugim jatom u posljednjem slogu. Tako bilježi te riječi Akademijin Rječnik hrvatskoga

² Jezikoslovne rasprave i članci, Stoljeća hrvatske književnosti, MH

i srpskoga jezika, a i svi noviji rječnici ije-kavskoga govora. Istina je i to, da se imenica *povijest* govori i s onakvim akcentom, kakav navodi naš čitalac, dakle *póvjest*, ali taj izgovor nije uzet kao književni, premda se kadšto tako i pisalo, osobito u posljednje vrijeme u Bosni i Hercegovini. Mogu reći već i to, da je i Pravopisna komisija odobrila kao književni izgovor samo *povijest*. Na taj se način ujedno održava paralelnost *povijest*, *pripovijest*, *zapovijest*, dok bi pisanje *povjest*, *pripovijest*, *zapovijest* otkrivalo dvostrukost.“

Spomenuta rasprava iz 19. st. i Jonkeov savjet ipak ne otkrivaju važne dvije činjenice, a obje su mogle utjecati na Šurmina da prihvati *povjest* – u Brozovu pravopisu (1892., str. 106.) piše *povjest*, a Broz-Ivekovićev rječnik (1901.) bilježi i *povijest* i *povjest*, *povijest* je na prvom mjestu i jedina natuknica (nema natuknice *povjest*), a uz *povjest*, koja je dijelom natuknice *povijest*, Iveković u Rječniku hrvatskoga jezika (1901.) ponavlja dijelove argumentacije iz rasprave 1883., navodeći posve nejezikoslovni, neznanstveni i *rekla-kazala* argument: „Kad sam godine 1878 pisao biblijsku istoriju za srednje škole, upitah pokojnoga Daničića, kako bih pisao riječ *povĕst* po južnom govoru, ako bih

ju htio upotrijebiti umjesto *istorija*? On mi reče: »U narodu nema te riječi, ali je govore u Bijogradu, i to s takim akcentom da bi je trebalo po južnom govoru pisati *povjest*.« Biće književni ljudi u Biogradu riječ *povĕst* i akcentat njezin primili od Rusa. *isp.* Vijenac 1883., br. 43., 47., 49., 52.“ Iveković argument: *Daničić reče* – doista se može nazvati *rekla-kazala* argumentom jer je riječ o tome da Iveković dio svojega privatnoga razgovora s Daničićem unosi u Rječnik i to kao valjani jezikoslovni argument.

I da zaključim svoj kratki pregled *povjesti* i *povijesti* i odgovorim čitatelju na pitanje je li Šurmin pogriješio u naslovu svoje knjige – Šurmin, gledajući iz norme njegova doba, nije pogriješio pišući u naslovu svoje knjige *povjest*, taj je oblik sukladan normi njegova vremena. Normativnu prihvatljivost kojega oblika možemo prosuditi tek iz norme koja je na snazi u doba upotrebe toga oblika, a ne iz našega doba. Drugo je pitanje je li *povjest* u doba svoje normativne prihvaćenosti bila u skladu s hrvatskim jezikom i je li bila u svoje doba pogriješan normativni izbor.

Sanda Ham